

Aktuell litteratur om det nordiska biet

Tvårt emot vad som ibland påstås finns det förhållandevis mycket skrivet om det mörka/nordiska biet, *Apis mellifera mellifera* Linnaeus 1758, i synnerhet har det kommit fram mycket under senare år. Det mesta härrör dock från England och då från BIBBA, British Isles Bee Breeders' Organisation, föreningen för bevarandet av det inhemska mörka biet.

Profeten talar

Beowolf Cooper var sannolikt den som lade grunden till BIBBA's nu så framgångsrika avelsarbete. Beo arbetade som rådgivare åt bönderna i norra England. Han avled 1982 lämnade efter sig en mängd spridda anteckningar. Dessa ställdes samman av Philip Denwood - ett uppenbarligen fantastiskt arbete - och gavs 1986 ut i bokform, "The Honeybees of the British Isles".

Resultatet blev en mycket märklig, ovanlig, intressant och synnerligen personligt hållen skildring av det mörka biet i Storbritannien. Boken ger Beo's filosofi vilken var resultatet av 1 000-tals inspektioner av bisamhällen och samtal med biodlare. Beo observerade tidigt skillnaderna bland de mörka bina. Han var övertygad om att en majoritet av de brittiska bina var vad han kallar för "inhemska", dvs bina utsätts ständigt för ett naturligt selektionstryck förorsakade av det svåra brittiska klimatet. Beo kallar detta för "ekologisk genetik".

Boken beskriver utförligt egenskaperna hos det inhemska biet. Detta karaktäriseras enligt Beo i a; fysiska egenskaper: mörk färg, längre hår, vingform, stora bin och b; beteendemässiga drag. Här anger han inte mindre än 18 egenskaper; exempelvis flygning vid låga temperaturer, långlivat, anpassning till säsong och lokala förhållanden, sparsamhet, täta vinterklot, kompakt yngelsättning m m. Han anser att förlusterna tillskrivna trakékvalstret var betydligt överdrivna och håller här i huvudsak med forskaren Lesley Bailey än med Broder Adam. Beo förnekar att det inhemska mörka engelska biet utrotats, varken fysiskt av kvalstret eller genetiskt genom den intensiva importen av bin.

Beo är intresserad av ett bi som begränsar sin yngelsättning till en låda - och detta utan att svärma! Beo anser att svärming i det brittiska klimatet är för bina ett så riskabelt äventyr att tysta drottningbyten är en anpassning för att överleva hos dem. Beo beskriver bisamhällets populationsdynamik mot förändringar förorsakade av svängningar i klimatet.

Beo är vidare mycket intresserad av drönanarsamlingsplatser, boken innehåller en lång lista över kända sådana, samt betydelsen av det lokala klimatet för parningen. Ytterligare kapitel behandlar driftsformer och utrustning lämpade för det mörka biet, avelsprogram, utvärdering och selektion.

Sammanfattningsvis, en milt sagt något "udda" bok, ibland ostrukturerad och ofta mångordig, men hela tiden spännande och stimulerande att läsa.

Cooper, Beowolf A. *The Honeybees of the British Isles*. BIBBA. 1986. 168 sidor, varav 48 sidor svartvita foton. £ 14.50.

Det mörka biet lever!

Den 1990 utgivna skriften "*The Dark European Honeybee*" är resultatet av ett samarbete mellan den tyske forskaren Friedrich Ruttner och de entusiastiska BIBBA-förespråkarna pastor Eric Milner och John Dews. BIBBA hade tidigt intresserat sig för de tyska metoderna för avelsarbete, speciellt var man intresserad av att kunna mäta skillnaderna mellan biraserna. 1988 höll Ruttner ett föredrag vid BIBBAs årliga konferens. Detta kompletterades med omfattande mätningar av musealt och arkeologiskt material.

Bokens syfte - och som den måste sägas ha lyckats med - är att visa att det mörka/engelska biet inte är utrotat, utan att det

lever högönsklig välmåga.

Boken inleds med flera förord - det är verkligen många som har medverkat - men tar sedan och gör en djupdykning tillbaks till istiden. Man konstaterar att det inte är "samma" mörka bi i hela Europa utan att det har anpassat sig till skiftande klimat och dragförhållanden. Beteenden och egenskaper som övervintring och yngelsättning skildras utförligt. "Som en konsekvens av den begränsade yngelsättningen utmärker sig bina med en lång livslängd och blygsam foderförbrukning. Samhällena har en god chans att överleva med ett minimum av (mänsklig) hjälp". Biet betecknas som "sparsamt" och "överlägset på ljungdrag".

Därefter skildras "nedgången" efter 1850 för det mörka biet, denna förklaras av införandet av rörliga rammar och förändringar inom jordbruket.

Spridandet av krainerbin och kaukasiska bin gjorde det allt svårare att skilja bin åt enbart med motiveringen "mörk färg". Morfologiska mätningar blev en förutsättning för vidare avelsarbete. Det var då viktigt att man kunde företa mätningar av originalmaterial eller från bin som inte var hybridiserade. Det visade sig att det fanns mängder av material samlade i olika muséer. Boken sammanfattar sitt resultat i 5 slutsatser:

1. Mätbara yttre karaktäristika för det mörka biet har fastställts genom jämförelser av modernt material med insamlat från 1700-talet och arkeologiska fynd från vikingatidens York och 1200-talets Oslo.

2. Det mörka biet skiljer sig från gruppen Carnica-Ligustica på 12 morfologiska egenskaper.

3. Det mörka biet har inte påtagligt förändrats under de senaste 1 000 åren i Europa eller genom överflyttning till andra områden som Tasmanien och Nya Zeeland.

4. Det upprepade påståendet om "det gamla engelska biet" som utrotat har

vederlagts

5. Det har funnits bin i Osloregionen under en varm klimatperiod ... det kan antas att den nordliga gränsen för biet försköts söderut på grund av försämringen av klimatet.

Boken är koncist skriven, rikt illustrerad med klargörande färgfoton, utförliga diagram samt litteraturförteckning.

Ruttner, Friedrich; Milner, Eric och Dews, John E. *The Dark European Honeybee*. BIBBA. 1990. 52 sidor. £.

Bättre bin

Den av BIBBA nyligen utgivna boken "Breeding Better Bees" är en handbok för drottningodlare. Den börjar med att beskriva ursprunget till den ihopblandning av bin som skett i England och visar hur detta lett till problem för bina själva, biodlaren och hans grannar. Därefter redovisas den tyska modellen för avelsarbete och författarna påvisar betydelsen av att enbart avla med rena biraser. En beskrivning av det inhemska brittiska biet följer, det har "anpassat sig under åren och förblir det bästa biet i vårt klimat".

För att odla sådana bin måste den blivande drottningodlaren bedriva mycket arbete i urvalet av avelsmaterial. Boken behandlar sedan de urvalsprinciper som används av BIBBA. Flera kapitel behandlar principerna för urvalet och hur morfologiska studier av biet ger praktiska råd till biodlaren då de själva kan finna de rasmässiga egenskaperna hos sina egna bin. Avelsarbetet är enligt BIBBA en gruppaktivitet och biodlarna uppmanas att gå samman med sina grannar för att uppnå sina mål, d v s drottningodling, parningskupor.

Dews, John E och Milner, Eric. *Breeding Better Bees*. BIBBA. 52 sidor. £ 6.25.
(Från Beekeepers Quarterly, No 27).

Arne Husberg